

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ГЕОДЕЗІЇ, КАРТОГРАФІЇ ТА КАДАСТРУ
ГО «ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА СЕРТИФІКОВАНИХ
ІНЖЕНЕРІВ-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ»**

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»

**Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної
конференції**

07 - 09 липня 2023 року

ОДЕСА - 2023

3. Закон України “Про Державний земельний кадастр”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
4. Земельний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1791>
5. Постанова КМУ «Про містобудівний кадастр». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/559-2011-%D0%BF/find?text=%E3%E5%E6%E7%E8%E9+%EE%E1%27%BA%EA%F2#Current>
6. Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА СТРУКТУРА РОЗПОДІЛУ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Костюкевич Тетяна, канд. геогр. наук
Готовищikov Андрій, здобувач рівня вищої освіти
Зубков Кирило, здобувач рівня вищої освіти
Моренець-Кубанська Валерія, здобувач рівня вищої освіти
Одеський державний екологічний університет, м. Одеса, Україна

Найкращий спосіб збереження природного ландшафту, історичної місцевості, рідкісних видів тварин і рослин – створити на цих територіях об’єкти природно-заповідного фонду. Заповідання природних територій дозволяє вберегти їх від небажаного і невиправданого впливу людини [1].

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» ПЗФ охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання [2]. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об’єктів, що перебувають під особливою охороною.

Сучасні тенденції організації повноцінного відпочинку серед ландшафтів природно-заповідних об’єктів створюють прекрасні умови для розвитку різних видів туризму, головною метою яких є гармонізація відносин між економічною вигодою, отриманою від рекреації, екологічною безпекою природних територій, що використовуються для відпочинку і задоволення потреби людини в спілкуванні з природою [3].

Для визначення сучасного стану та забезпечення подальшого ефективного розвитку ПЗФ будь-якого регіону необхідно провести оцінку їх просторового поширення у межах адміністративно-територіальних одиниць, визначення кількісних, якісних характеристик природоохоронних об’єктів і територій.

В роботі здійснено комплексний аналіз даних статистичної звітності та матеріалів Реєстру ПЗФ території Сумської області Департаменту екології природних ресурсів Сумської ОДА та звітних документів природоохоронних установ області. Дослідження проводились з застосуванням аналітичних, порівняльно-географічних, математичних, статистичних методів, методів узагальнення, систематизації, класифікації типології та групування.

Сумська область розташована у північно-східній частині України. Територія області розташовується в межах двох фізико-географічних зон мішаних лісів та лісостепу, що обумовлює характер поширення ґрунтів, рослинності, тваринного світу й ландшафтів. Клімат області помірно-континентальний, достатньо вологий. За сукупністю показників агрокліматичних ресурсів територію Сумської області поділено на два агрокліматичних

райони (помірного теплозабезпечення і достатнього та надлишкового зволоження; достатнього теплозабезпечення і достатнього зволоження) [4].

В області зростає близько 2300 видів рослин, з яких судинні рослини представлені 1100 видами, а решта – нижчі рослини, серед яких дрібні водорості, гриби, лишайники. За даними наукових досліджень в області нараховується 55 видів судинних рослин і 10 видів грибів, занесених до Червоної книги України та Європейського червоного списку. Особливе місце в рослинному світі Сумської області займають ліси. Загальна площа земель лісгосподарського призначення і становить понад 470 тис. га [5].

Аналізу земель природно-заповідного фонду областей України присвячені праці багатьох учених. Більшість робіт орієнтовані на місцезростаювання і репрезентативність об'єктів ПЗФ. Зокрема, для території Сумської області приділяли увагу створенню та розширенню наявних об'єктів ПЗФ.

На території Сумської області після проведення адміністративно-територіальної реформи виділено 5 районів у дужках наведені назви районів до об'єднання: Конотопський (Буринський, Конотопський, Кролевецький), Сумський (Білопільський, Краснопільський, Лебединський, Сумський), Охтирський (Великописарівський, Охтирський, Тростянецький), Роменський (Липоводолинський, Недригалівський, Роменський), Шосткинський (Глухівський, Середино-Будський, Шосткинський, Ямпільський).

У Законі України «Про природно-заповідний фонд України» виділяються 11 категорій: природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, заказники, заповідні урочища [2].

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду Сумської області за їх значенням, категоріями та типами наведено у табл. 1. Категорії територій та об'єктів ПЗФ, що відсутні на території області: біосферні заповідники, зоологічні парки.

Таблиця 1

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду Сумської області за їх значенням, категоріями та типами (станом на 2021 рік).

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ						% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення		місцевого значення		разом		
	к-сть	площа, га	к-сть	площа, га	к-сть	площа, га	
Природні заповідники	1	882,9			1	882,9	0,46
Національні природні парки	2	39575,2			2	39575,2	20,83
Регіональні ландшафтні парки			1	98857,9	1	98857,9	52,04
Заказники	10	17780,3	115	31534,78	125	49315,08	25,96
Пам'ятки природи	3	62,1	104	190,02	107	252,12	0,13
Заповідні урочища			26	369,6	26	369,6	0,19
Ботанічні сади			3	17,04	3	17,04	0,01
Дендрологічні парки	1	3,0	2	2,04	3	5,04	0,01
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	311,66	20	341,31	22	652,97	0,34
Разом:					291	189948,85	

Особливу цінність являє собою єдиний в області регіональний ландшафтний парк «Сеймський» (площа 98 857,9 га), розташований у західній частині Сумської області та цілком розташований у межах Конотопського району.

Єдиний в області природний заповідник «Михайлівська цілина» створено ще й у 1928 році. Площа на час створення - 202,5 га. До 2009 року був філією Українського державного степового природного заповідника; указом президента України від 11 грудня 2009 року виокремлений у заповідник, зі збільшенням площі до 882,9 га.

В області функціонує два національних природних парка – «Гетьманський» та «Деснянсько-Старогутський» загальною площею – 39575,2 га, що становить 20,8 % від загальної площі ПЗФ області (табл. 1).

Водночас, у досліджуваному регіоні діє 125 заказників різного типу. Переважна більшість (92%) заказників являються об'єктами ПЗФ місцевого значення.

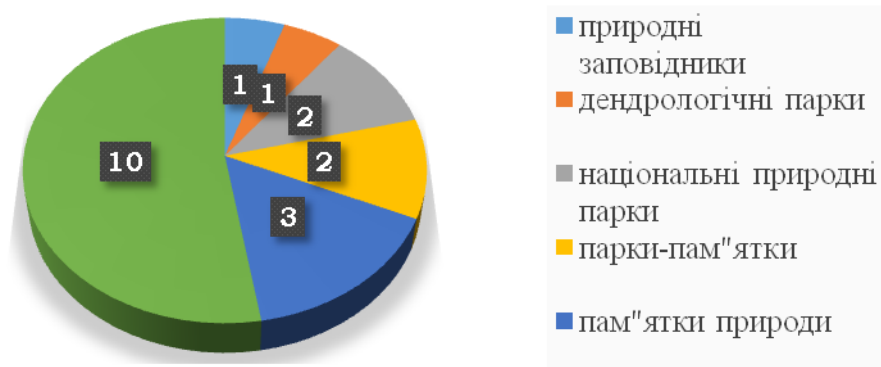
Сумська область насичена пам'ятками природи (107), що становлять 0,13% від загальної площі ПЗФ (табл. 1). Три з них мають загальнодержавне значення: Шелехівське озеро, урочище Боромля та унікальний об'єкт природно-заповідного фонду України – «Яблуня-колонія», що є найцікавішою серед пам'яток природи області.

Значне місце у структурі ПЗФ Сумської області відводиться паркам-пам'яткам садово-паркового мистецтва (22, загальною площею 652,97 га), що становлять 0,34 загальної площі ПЗФ області (табл. 1). Лише два з них – парк «Кияницький», що у Сумському районі (площа 55,7 га) та парк «Тростянецький», що у Охтирському районі (256, га) мають статус пам'ятки загальнодержавного значення.

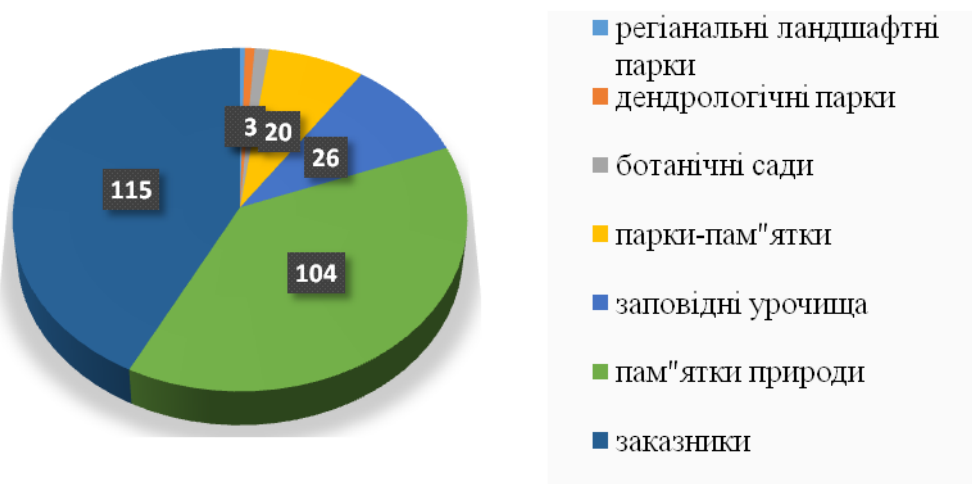
На території області функціонує 3 дендрологічні парки, один з них «Шкуратівський дендропарк» загальнодержавного значення. До місцевого значення належать «Дендропарк Глухівського держлісгоспу» та «Дендропарк Конотопського лісгоспу».

Окрасою області є три ботанічні сади загальною площею 17,04 га. Два з них знаходяться в Сумах: «Юнатівський» та ботанічний сад Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Ямпільський ботанічний сад - розташований в селищі міського типу Ямпіль Сумської області.

Крім поділу територій та об'єктів ПЗФ за їх походженням, вони розрізняються також і за значенням. Залежно від екологічної, наукової, історико-культурної, естетичної, оздоровчої та іншої цінності території та об'єкти ПЗФ можуть бути загальнодержавного чи місцевого значення. При цьому ряд категорій ПЗФ можуть бути як загальнодержавного, так і місцевого значення (це стосується заказників, пам'яток природи, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва). Регіональні ландшафтні парки і заповідні урочища є категоріями ПЗФ місцевого значення. А природні заповідники, біосферні заповідники і національні природні парки створюються лише на загальнодержавному рівні. Структура ПЗФ Сумської області (за кількістю природоохоронних об'єктів) представлена на рис. 1.

а) загальнодержавного значення

б) місцевого значення

Рис. 1 - Кількісна характеристика структури ПЗФ Сумської області станом на 2021 рік: а) загальнодержавного значення, б) місцевого значення.

Наочно бачимо, що на території Сумської області найбільша кількість об'єктів місцевого значення – 92,69 %.

До двох загальноприйнятих критеріїв: кількості об'єктів, що охороняються, та розміру території, яка знаходиться під охороною в абсолютному та процентному вираженні, було введено критерій – ступінь розчленованості охоронних територій, тобто інсуляризованості природних об'єктів. Відомо, що охоронна природна територія тільки тоді буде стійкою, коли вона цілісна і має достатню площу для підтримання самовідновлення популяцій рослин і тварин.

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів від 5 серпня 2020 року № 695, передбачено розширення площі ПЗФ до 15% від загальної території країни у 2027 році. Цей показник є дуже важливим екологічним і соціальним індикатором, підвищення якого сприяє підтриманню екологічного балансу екосистем та екологічній стабільності територій [7].

Нами було проведено розрахунок відсотка заповідності для Сумської області в розрізі адміністративних територій. Так, найбільше значення заповідності спостерігається в Конотопському районі - 47,13 %. В Охтирському та Шосткинському районах значення заповідності становить 34,9 та 21,6 % відповідно. Найменше значення заповідності спостерігається в Сумському та Роменському районах - 6,8 та 7,5 % відповідно. В цілому по Сумській області значення заповідності за нашими розрахунками становило 23,6 %, що значно перебільшує середній відсоток по Україні (15 %) та більшості країн Європи, де середній відсоток заповідності становить 21 %.

Для кожного адміністративного району та області в цілому було розраховано індекс інсуляризованості. Найменше значення - 1,1 % відповідає Конотопському району, в Охтирському та Сумському спостерігаються найбільші значення - 2,9 %. В середньому по області індекс інсуляризованості становив 2,1 %, чим вище значення індексу інсуляризованості, тим вагомішу роль у загальній території, яка охороняється, відіграють дрібні ділянки, що не мають екосередовищної стабільності.

Для зменшення індексу інсуляризованості (розчленованості) до 0,1 рекомендуємо створювати об'єкти ПЗФ з площею більше ніж 50 га та розширювати площі вже існуючих об'єктів. Також, необхідним є оновлення методики визначення відсотка заповідності та індексу інсуляризованості, тому що після проведення адміністративно-територіальної

реформи ці дані є лише статистичними показниками, а не інформативними для прийняття управлінських рішень. Також, значним важелем у збільшенні площі ПЗФ області остається питання, щодо заборони вилучення земель природно-заповідного, історико-культурного та іншого природоохоронного призначення.

Бібліографічний список

1. Бездухов О.А. Особливості динаміки, сучасного стану і структури природно-заповідного фонду Сумської області. *Таврійський науковий вісник. Серія: Екологія, іхтіологія та аквакультура*. № 117. 2021. С. 271-279.
2. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2457. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 34. 502 с. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 24.06.2023).
3. Костюкевич Т. К. Кадастр природних ресурсів : конспект лекцій. Одеса : ОДЕКУ, 2022. 136 с.
4. Агроркліматичний довідник по Сумській області (1986-2005 рр.) / за ред. З.П. Кравченко та Т.І. Адаменко. Кам'янець-Подільський, 2013. 205 с.
5. Природно-заповідний фонд Сумської області. Атлас-довідник. Київ : ТОВ «Українська Картографічна Група», 2016. 94 с.
6. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-18.html>. (дата звернення: 11.06.2023).
7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 04.07.2023).

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІСОМЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Степанова Анастасія, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курсу спеціальності 201 «Агрономія»

Мовчан Тетяна, доцент кафедри геодезії, землеустрою та земельного кадастру, к. е. н.

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

Однією з шести глобальних екологічних проблем людства є катастрофічно швидке зменшення площі лісових насаджень внаслідок антропогенної діяльності людей. Над збереженням існуючих та створенням нових лісів працюють і зараз, але в незначній кількості. Завдяки досліддам, проведеним командою дослідників з Центру біорізноманіття та зміни клімату Дослідницького інституту лісового господарства та лісових продуктів (FFPRI) в Японії, було визначено, що в період з 1960 по 2019 роки загальна площа лісових насаджень світу зменшилася на 81,7 млн га, так як було втрачено 437,3 млн га при прирості 355,6 млн га [1].

Деградація та втрата лісів негативно впливає на розвиток лісових екосистем та їх біорізноманіття. Також ця проблема глибоко відображається на сільському господарстві, адже через масове вирубування лісових насаджень розвивається вітрова та водна ерозія ґрунтів, внаслідок чого гумусовий шар ґрунту вимивається потоками води від дощових злив та снігових потоків, або ж видувається вітром, як наслідок – врожайність в рази зменшується.

Лісистість України за даними 2020 року становить 15,9%. В порівнянні з країнами Європи наша держава посідає 9 місце та площею лісових насаджень [2]. Незважаючи на такі